

Belgelerle Adım Adım Eski Konya (6)

A. Alâeddin Tepesi

Mehmet Ali UZ
Mehmet DOĞAN

B. Alâeddin Tepesi Çevresi

Alâeddin Tepesi'nin çevresi tamamen Selçuklu Dönemi tarihî eserleri ile doludur. İç Sur'un, ve Selçuklu Sarayının hemen kuzeydoğusunda (şimdiki Rektörlük binasının bahçesi içerisinde) Akıncı Mescidi, Medresesi ve Türbesi, onun batısında yine köşkün kuzey tarafında, Kemaliye (Karatay-ı Sağır/Küçük Karatay) ile karşında Karatay Medresesi (Karatay-i Kebir) yer alır. Akıncı Sarayı, Mescidi, Medresesi ve Türbesi maalesef günümüze kadar gelememiştir. Mevlâna ve ailesinin kaldığı medrese de bu külliyenin hemen yanındadır.

Batıya doğru ve hemen eski Adliye Sarayı'nın arkasından itibaren Alâeddin Dârü's-Şifası ve Sakahane (Şifahane) Mescidi denilen mescit vardır. Dârü's-Şifa, Alâeddin Keykubat döneminde yapılmış ve XIX. yüzyıla kadar ayakta kalmış, fakat günümüze kadar gelememiştir. Dârü's-Şifa'nın zengin vakıfları vardır.⁽¹⁾ Mescit halen ayakta. Karatay Medresesi'nin batısında ise Ali Gav Zaviyesi yer alır. Bir dönem bu

bölge Ali Gav Mahallesi olarak da anılmıştır. Yine aynı bölgede Ferhuniye Mahallesi'nde Süt Tekkesi ile Beşarebey (Ferhuniye) Mescidi bulunmaktadır. Buradan güneye doğru dönüldüğünde, tepenin hemen batısında Dede Bahçesi, bunun da kuzeyinde Tacü'l-Vezir Medrese, Zaviye ve Türbesi yer almaktadır. Zaviye ve medrese yıkılmış sadece türbe ayakta kalmıştır. Bu külliyenin hemen karşısında Selçuklu Dönemi'nden kalma bir kabristan vardır. Bu tarihî kabristan günümüzde mevcut değildir.⁽²⁾

İnce Minareli Medrese'ye vardan, Zevle Sultan Mescit ve Türbesi'ne giden yolun hemen sağında, Kadı Çeşmesi'nin karşısında, eski Fuar giriş kapısının önünde Selçuklu Döneminden kalma Hacı Hacı veya Binarı Mescidi denilen bir mescit bulunuyordu. Mescit, Hz. Mevlâna'nın babası Baha Vele'din bağlılarından Hacı adında bir zat adına inşa edilmiş, zamanla yıkılan mescit sonradan kerpiçten yeniden yapılmıştır.⁽²⁾ Güney tarafında küçük bir de haziresi vardır. Mescit fuar yapılırken yıktırılmış haziresi de ortadan kaldırılmıştır. Yolun deva-

mında Kız Yurdu karşısında son zamanlarda restore edilen tarihî Zevle Sultan Mescidi ve Türbesi bulunmaktadır.

İnce Minareli Medrese, tepenin batısında ve İç Sur hendeğinin hemen kenarındadır. Medresenin güney batısında ise Beyhekim Mescidi ve Türbesi yer alır. Bu çevrede iki de kabristan bulunmaktadır.

Güneye doğru yolumuza devam ettiğimizde bugünkü Zafer Meydanı'nın güneydoğusunda, tepenin güney batısında Megaribe

Mescidi (Soradan Abdülmümin Mescidi), Nasuhbey Darulhuffazı, mescidin güney batısında ise Abdülaziz ile Şekerfuruş Mescitleri ve mahalleleri bulunmaktadır. Zafer Meydanı ise adını, aynı meydana bulunan Zafer Çeşmesi'nden almıştır. Kaldırılan çeşme, sonradan kitabesiz olarak meydana yeniden konmuştur.

Alâeddin Tepesi'nin tam güneyinde Arabaolu Makası'nın karşısındaki meydana yer alan Kadı Kalemşah Medresesi, Mescidi, Zaviyesi ve bunların çevresindeki hazireler, Fahreddin Paşa Parkı yapılırken, yıkılarak ortadan kaldırılmıştır. Sonradan park parsellenerek satılmış, yerine bugünkü binalar yapılmıştır. İleride burası etraflıca anlatılacaktır. Yine bu bölgenin otuz-kırk metre kadar güneydoğusunda, Sırçalı (Muslihiddin) Medresesi bulunmaktadır.

Tepenin doğusunda, Hükümet Binası'nın hemen batısında Ulvî Sultan Mescidi ve Türbesi, bunun batısında İplikçi Camii ile Medresesi, bunun kuzeyinde de Şems Zaviye, Türbe ve kabristanı ile Hatunuyeye Mescidi, Medresesi ve Türbesi bulunmaktadır. 1924 yılında Ulvî Sultan Türbe ve Mescidi yol genişletme, 2009 yılında yeniden yaptırılan Şeyh Şerefeddin Türbesi ise yine aynı yıl yeşil alan açma bahaneleriyle belediye tarafından yıktırılmıştır.

Alâeddin Tepesi'nin hemen güneyinde, Alâeddin Caddesi üzerindeki Tekel Binası ile Sabah Dershane arasında, kazma kürek yıkılan Nalınca Baba Türbesi bulunuyordu. Nizamiye Medresesi ise türbenin kuzeyinde yol üzerinde idi. Bugünkü İş Bankası binasından İplikçi Camii'ne kadar beş-altı medrese yer alıyordu. İleride bunların yerleri üzerinde ayrıca durulacaktır.

Dikkat edilirse çevredeki eserlerin çoğu Selçuklu Dönemi yapısı olan eserleridir. Bunlar Alâeddin te-

pesi çevresine çizilecek 200-250 metre çapında bir daire içerisinde yer almaktadır. Demek ki Konya, Selçuklu döneminde Alâeddin Tepesi çevresinde genişleyerek önce ikinci yani dış sur, sonra da sur dışında genişlemeye devam etmiştir.

Bu arada Şeyh Osman ve Hasan Rûmî Zaviye, Mescidi ve Türbesi, Kalecerp (Erdem-şah) Mescidi, Hasbey Dârü'l-Huffazı, Tursunoğlu (Tahirpaşa) Camii, Ak Cami, İç Karaaslan Mescidi, Karaaslan, Sebhavan ve Karasungur Türbeleri, Nasuhbey ve Hacı Ali Efendi Dârü'l-Huffazları, Şerafeddin Camii ve Türbesi, Kadı Mürsel Camii, Medrese ve Hangâhı, Kadı İzzeddin Camii, Medresesi ve Türbesi, Atabekiyye Medresesi ve Türbesi, Ebu İshak Kazerûnî Zaviyesi, Hacı Hasan Camii, Selçuk Mescidi, Mahkeme Hamamı ve Konya Bedesteni yine Dış Surlar içerisinde yer alan diğer Selçuklu, Karamanoğlu ve Osmanlı eserlerinden bazılarıdır. Mevcut olan ve olmayan eserlerin yerleri belirtilerek üzerinde ayrıca durulacaktır. Bütün bunlar, Konya'nın Alâeddin Tepesi ve çevresinden itibaren kurulduğunu ve genişlediğini gösteren delillerdir.

Daha önce Konya'yı anlatmaya Alâeddin Tepesi ve çevresinden başlayacağımızı ifade etmiştik. Eski ve yeni mahalleler tepenin kuzeyinden itibaren şöyle sıralanmıştır: Mihmandar, Çiftemerdiven (Şimdi Şems), Akıncı, Ali Gav, Tarla, Ferhuniye, Yıkık Mahalle, Binari (Pınarı), Beyhekim, Abdülaziz, Şekerfuruş, Gazialemşah, Kürkçü, Kalecik, Kalecerp, Mücellit (Altınçeşme) ve Şems Mahalleridir. 2009 yılında yapılan bir değişiklikle bu mahallelerin çoğu, bir mahalle adı altında birleştirilerek ortadan kaldırılmıştır. Bunların ekserisi Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinden günümüze intikal eden tarihî mahallelerdir. Özellikle Osmanlı'nın son dönemlerinde

Alâeddin Caddesi, medreselerin yoğunlaştığı bir semt durumundadır. Sadece Hükümet binası ile eski Belediye şimdi İş bankası arasında 6-7 medrese bulunuyordu. Caddenin karşı tarafı da aynı şekilde idi.

Tepenin kuzeydoğusunda en yakın mahalle Mihmandar, hemen bunun yanında Çifte-merdiven (Çiftemerdüban) mahallesidir. 2009 yılında yapılan değişiklikle Mihmandar ve Çiftemerdiven mahalleleri, Şems Mahallesi ile birleştirilerek kaldırılmıştır. Şimdi, Alâeddin caddesinin kuzeyinde geniş bir alan, Şems Mahallesi, adıyla anılmaktadır.

- 1- Prof. Dr. Yusuf Küçükdağ, "Konya Alâeddin Dârü's-Şifası", Akademik Sayfalar, C.6. s. 89-90.
- 2- Ord. Prof. Dr. Süheyl Ünver, "Yetmiş Yıl Önce Konya" Belleten, C. XXXI, S. 122, ayırbasım, Ankara 1967, s. 204, 208.
- 3- Konyalı, Konya Tarihi, s. 362.

Prof. Dr.
Haşim KARPUZ

KERKÜK MEVLEVİHANELERİNDEN GÜNÜMÜZE KALANLAR

Mevlevihaneler, Mevlevi tarihinin eğitiminin verildiği bu günkü anlamda sivil toplum kuruluşları idi. İnsanların eğitildiği, yolcuların misafir edildiği, musiki, hat-tezhip v.b. güzel sanatların öğretildiği mekteplerdi. 16. yüzyılda yaygınlaşan mevlevihaneler Osmanlı İmparatorluğunun en uzak şehirlerine de kurulmuştu. Korumuz olan Kerkük'te iki mevlevihane olduğu kaynaklardan bilinmektedir. (Küçük, 2003, 182; Şafak, 2007, 343-344). Ancak bu tekkelelerin bugünkü durumlarını bilmiyorduk. Kerkük Kardeşlik Dergisi Editörü Sn. Prof. Dr. Suphi Saatçi bu hususu ricam üzerine araştırmış ve Ata Terzibaşı (Terzibaşı, 2009, 8-10) ve kendisi (Saatçi, 2009, 28-31) çok değerli birer makale yazmıştır.

*Dede Hamdi
Tekkesi'nin kalıntısı*

1. Dede Hamdi Mevlevihanesi: Kerkük'te Pirıyadı Mahallesi'nde Musalla Semtine uzanan cadde üzerindedir. Tekkenin kurucusu veya Şeyhi Hacı Salih Efendidir. (Öl.1873) Terzibaşı, 2009, 8). Ancak Veled Çalebiye göre 1912' de mevlevihanenin Şeyhi Mehmet Hamdi Dede, Kurucu Şeyh de Hacı Mehmet Dede Efendi'dir. Sezai Küçük'ün listesinde 1883'de faal görünen tekke postnişinliğine 1888 yılında Mehmet Hamdi Dede atanmıştır. Atama beratı Hamdi Dede'nin torunu Nihat Ketene tarafından Kerkük Vakfı'na bağışlanmıştır. (Saatçi, 2009,30). Mehmet Hamdi Dede'nin yaptırdığı bir han ve hamam bulunmaktadır.

Dede Hamdi Mevlevi Tekkesi'nin ne zaman kurulduğunu bilmiyoruz. Anlaşıldığı kadarıyla 19. yüzyıl sonlarında kurulmuş zaviye statüsünde bir Mevlevi zaviyesiydi. Suphi Saatçi'nin yayınladığı fotoğraflardan geniş bir avlu etrafında derviş hücreleri ve iki katlı bölümlerden oluşuyordu. Bugün harap olan mevlevihanenin kalıntıları tespit edilmeli, planı çizilmeli özellikle Hamdi Dede hanı ve hamamı ile bir külliye mi oluşturulmuştu, bu husus tespit edilmelidir.

2. Hacı Haydar Mevlevihanesi: Kerkük Bulak Mahallesi, Ağabağı mevkiinde bulunmaktadır. Anlaşıldığına göre 1890'lı yıllarda Haydar

Dede tarafından kurulmuştur ve 1912 yılında da postnişin kendisidir (Şafak, 2007, 344). Sezai Küçük ve Veled Çelebi Hacı Haydar Tekkesi'ni Kerkük'ün diğer adıyla Şehrizar olarak kayıt etmişlerdir. Tekkenin tarihçesi hakkında Ata Terzibaşı bilgi vermektedir.

Terzibaşı'nın makalesindeki resimlerden bir avlu etrafındaki mekanlardan oluşan tekke oldukça haraplıdır. Bu tekkenin mevcut kalıntılarının planlarının çıkarılması, fotoğraflanması gerekmektedir.

Sonuç olarak 19. yüzyılın sonlarında inşa edildikleri anlaşılan Kerkük'teki **Dede Hamdi** ve **Hacı Haydar Mevlevi** zaviyeleri harap halde günümüze geldiğini *Kardaşlık* dergisinin son araştırmalarından öğreniyoruz. Bu yapıların ayrıntılı belgelenip korunmaları gerekir.

Öte yandan kuruluşu 16. yüzyıla kadar inen Bağdat Mevlevihanesi'nin de günümüzdeki durumu araştırılıp tespit edilmelidir. Bu hususta da Kerkük'lü dostlarımızdan yardım istirham ediyoruz.

Kaynaklar

Terzibaşı, Ata (2009), "Kerkük' te Mevlevi Tekkeleri", *Kardaşlık*, Yıl:11, Sayı: 43, İstanbul, s.8-10.

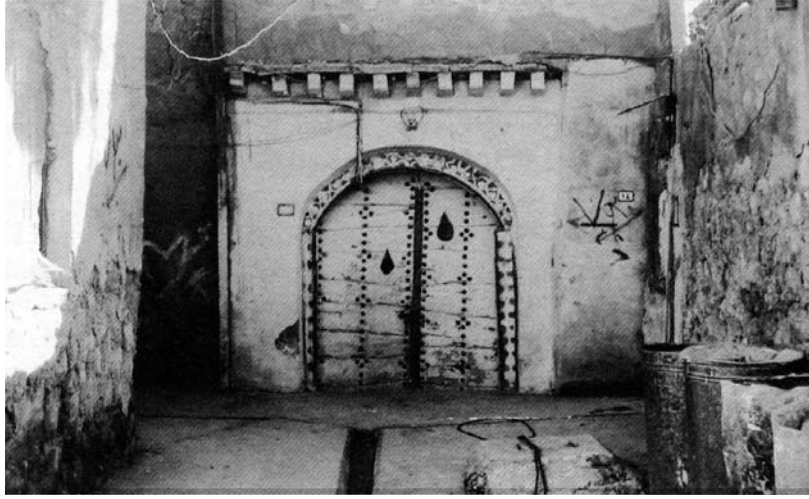
Saatçi, Suphi (2009), "Kerkük Tekkeleri Üzerine Notlar", *Kardaşlık*, Yıl:11, Sayı:44, İstanbul, s.28-31.

Şafak, Yakup (2007), "Veled Çelebi'nin Menakıbına Göre 1912'de Faal Olan Mevlevihaneler ve Şeyhleri", **Prof.Dr. Haşim Karpuz'a Armağan**, Kayseri.

Küçük, Sezai (2003), **Mevleviliğin Son Yüzyılı**, İstanbul.

Dede Hamdi Tekkesi'nde mermer söveli kapılar

Hacı Haydar Tekkesi'nin girişi

Hacı Haydar Tekkesi'nin iç avlusu

LEVNÎ'den EBRÛ'ya

*Nazm-ı evsâfında hoş Levnî denildi mahlasım
Müfredâtım görmeye erbâb-ı dil eyler mühim
İki üç nazmın görüp ağızların alkış etme kim
Büsbütün mecmûasın almazlar anın bir pula*

Levnî

T.C. Konya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü tarafından yayımlanan, Dr. Mustafa Çıpan tarafından “Suya kağıt salanlara selam olsun” diyerek sunuşu yazılan eserin adı, “*Levnî'den Ebrû'ya*”; eserin sahibi ise, Konya'mızın yetiştirdiği değerli isimlerden neyzen ve ebrû ustası Sadreddin Özçimi... Sanatçı gönüllere,

kulaklara en güzel ney nağmelerini yansıtırken, gözlere de en nadide ebruları sundu bugüne kadar.

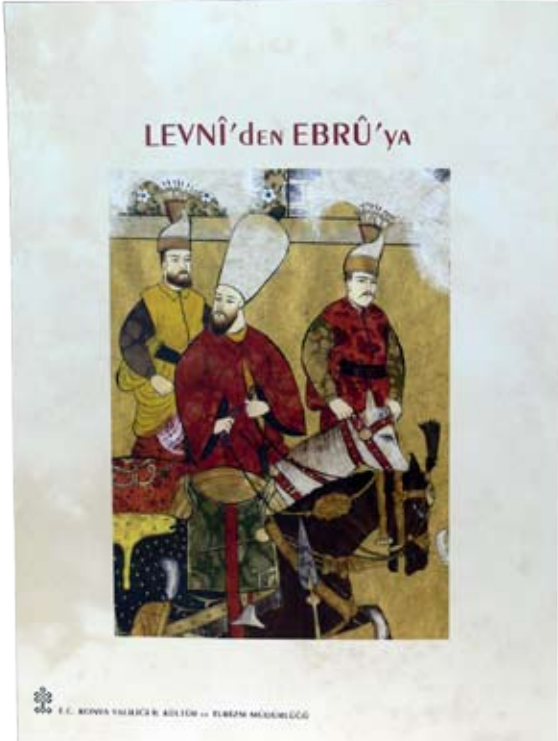
Eseri elinize aldığınız ilk anda kalitesi, tasarımı ve kapağındaki Levnî'nin *Nakkaşhâne Minyatürü* sizi esir alıyor. Minyatürde, padişahın nakkaşhânedenden bir düğün merasimini izleyişi resmedilmiş.

Levnî'nin harikulade minyatürlerine daha fazla ne eklenebilir ki, diye düşünülebilir. Ancak Sadreddin Özçimi'nin gönül, akıl ve ebru teknesi sacayağının ustalığı minyatürlere eklenebilmiş, güzelliklere güzellikler katılmış.

Lâle Devri'nin ünlü minyatür ustası Levnî Abdülcelil Çelebi'nin minyatürlerinden 18 tanesini, ebrû ustalığının zarafetiyle bütünleştirerek, sırtını ecdadına dayayarak yepyeni bir sanat vücuduna getiren Sadreddin Özçimi, eserini bir iğne oyası işlemenin titizliği ve sabırla ortaya çıkarırken sanat zevkini olabildiğince yansıtmış.

Sayın Özçimi, Levnî'nin 18 minyatürünü seçtiğini, bu minyatürler için 450 civarında kalıp kestiğini, toplamda bu 18 eseri 450 kez ebrû teknesine yatırarak, akkase ebrû tekniği ile eserlerin ortaya çıkmasını sağladığını dile getirirken, yardım ve başarının Allah(cc)'tan olduğunu söylüyor.

Minyatürde ve şiirde usta olan 18. yüzyıl sanatçısı Levnî'nin sanat ve estetik gücünün; ney'de ve ebrû'da 21. yüzyıl ustası olan Özçimi'nin sanat ve estetik gücüyle birleşmesi ve

böylesi bir eserin ortaya çıkması elbette tesadüfi değil...

Muhtemelen, Ahmet Hamdi Tanpınar'ı esinleyerek "İnsan tecrübesi san'atkârda şeklini bulur / San'atın başladığı yerde / Her şey susar ve hürmetle el kavuşturur" ve "San'at ölümden sonraki hayattır" dedirten, Ebu Sâid Hâdîmî'nin "Kamil insan odur ki, koya her yerde bir eser, eseri olmayanın yerinde yellere eser" sözü tam da bu sanat eserine bakarken insanın aklına geliveriyor.

Levni ve Özçimi bütünleşmesinin ölümsüzlüğü... İnsanoğlunun ölüme meydan okuyabileceği tek güç olan, ölümsüz eserler bırakabilmenin örneklerinden birisi...

Geçtiğimiz yıl Türkiye Yazarlar Birliğinin Bursa gezisine çıkmadan önce, Sadreddin Özçimi'nin eşi ve arkadaşım olan Biray Özçimi ile yaptığımız telefon görüşmemizde İstanbul'dan Bursa'ya sergi için geleceklerini, Sadreddin Bey'in Ördekli Kültür Merkezinde sergisini açacağını öğrenmiştim. TYB Konya Şubesi olarak, Konyalı sanatçımızın sergisini ziyaret etmiştik. *Levni'den Ebrû'ya* eserindeki minyatürlerin ebrû ile bütünleşmesini ilk defa orada hayranlıkla seyretmiştik. Konya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nün

böylesi güzellikleri kitaplaştırdığını gördüğüm zaman ne kadar önemli bir hizmete imza atarak ölümsüzleştirdiğini müşahade ettim.

18.yüzyıldan günümüze sadece estetik sanat eserleri olarak değil, o yüzyılın sosyal yaşantısını, kıyafetlerini, renklerini... sonraki yüzyıllara taşıyan Levni'yi rahmetle anarken, Konyalı sanatçımız Sadreddin Özçimi'ye ve kültürümüzün kalıcılığını sağlamak açısından önemli hizmetlerde bulunan İl Kültür ve Turizm Müdürümüz Dr.Mustafa Çıpan'ı yürekten kutluyoruz.

Aczimin Giryesi

Sevenler ve sevilenler...

Yûsuf ki Züleyhâ'nın misafirlerine baktı geçti,
Nereden bilecekti, onca masum gönlü yaktı geçti.
Kimi sevilmedi, kimi de sevildiğini bilemedi,
Seven de sevilen de yokluk denizine aktı geçti.

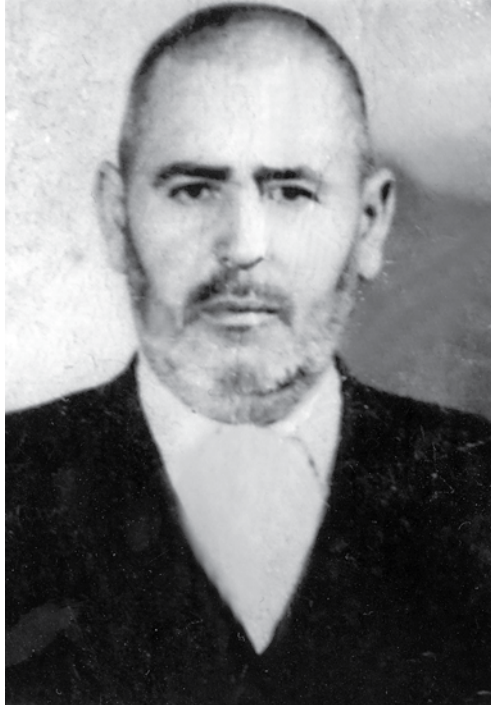
Ahmet Sergi

KONYA'DA İLK EKİN MAKİNASINI YATAĞANLI HACI AHMET AĞA YAPTI

Konya; geniş ovası ile ülkemizin tahıl ambarı olduğu kadar, ziraat aletlerinin yapımı açısından da merkez olarak kabul edilir. Şehrimizde imâl edilen ekin makinaları bugün artık doğudan batıya, güneyden kuzeye birçok il ve ilçeye ihraç ediliyor. Konyalı sanayicilerin tohum ekme, ekin biçme, saman yapma, pancar ve patates sökme, tarla sürme gibi son sistem makinalar yaparak, Kars'tan İzmir'e, Ankara'dan Nevşehir'e, Adana'dan Sinop'a, Antalya'dan Eskişehir'e kadar sipariş alıyor, acentaları vasıtasıyla satışa arz ediyorlar. Konya yıllardır ziraat makinalarıyla anılır

*Yatağanlı Hacı
Ahmet Özdemir
(1889-1949)*

hâlde. 20 yıl önce küçük bir dükkânda imalâta başlayanlar, işini fabrika düzeyinde seri hâle dönüştürürken, ziraat makinası denilince de akıla ilk önce Yatağanlılar geliyor. Çünkü, Konya'da ilk ekin makinasını yapan ve yaygın hâle getirenlerin hepsi Yatağan köyünden gelerek şehrimize yerleşen demirciler olmuş ve bu konuda Hacı Ahmet Ağa (Özdemir) öncülük etmiş.

Konya'ya 50 kilometre mesafedeki geçmişte Kızılviran nahiyesine, günümüzde Meram ilçesine bağlı tipik bir dağ köyü olan Yatağan'da halk hayvancılıkla geçinmeye çalışırken, ekim yapılabilecek 2-3 dönümden fazla arazi bulunmadığı için ihtiyaçlarını zar zor elde edebiliyor. Bu yüzden de gençler askerlik çağına bile gelmeden Konya'daki akrabalarının yanına göç ederek dökümcülük, demircilik, tornacılık gibi sanatlarla ekmek parası kazanmaya gayret ediyorlar. Bu sebeple de bir zamanlar 120 hane olan köyde bugün 60-70 hane kalmış durumda. Eskiden Yatağanlılar yaz aylarında İzmir'e giderek tütün mağazalarında ve limanda hamallık yaparak kazandıkları ile kışı geçiriyorlardı. Daha sonra Ege'deki tuğla fabrikalarında çalışmaya başladılar. Bu yüzden 70-80 yıl önce İzmir'de evlenerek yerleşenler bugün 100 haneyi geçmiş bulunuyor.

Yatağan köyünden ilk ayrılan, İnlice'ye giderek köydeki demircinin yanında çıraklık yapan 1889 doğumlu Ahmet Özdemir olmuş. O

dönemde kullanılan karasaban, bel, nacak, balta, keser gibi alet edavatı yapmayı öğrenen Ahmet Ağa, 1915'te II. Kanal Harekâtı'nda Ladikli Hacı Ahmet Ağa ile birlikte askerlik yaparken yaralanmış, tedavi görüp askerliğini Mekke'de Ecyad Kalesi'nde tamamlamış. Dönüşte Konya'ya geçerek demirciler içinde küçük bir dükkânda demircilik yapmaya başlamış. Bir müddet sonra Bulgur Tekkesi'nin bitişiğindeki dükkânı ve bitişiğinde bulunan şimdi Tuzcular içine çıkan pasajın yapıldığı alanı kiralayayıp, hurdalık yapan Ahmet Özdemir, köyünden kardeşleri Hüseyin ve Ali Özdemir ile kayınbiraderi Şâkir Ağa'nın oğlu İbrahim Canat'ı getirterek, tornacılık öğrenmelerini sağlayıp, dükkânı torna atelyesi hâline getirterek, kurduğu dökümhaneye Konyalıların yakından tanıdığı Ermeni asıllı Pannos ve Kirkor'un babaları Artin Özararat'ı ustabaşı yaptı. Eskişehir'den o tarihe kadar Konya'da

benzeri olmayan 6 metrelik bir torna satın alan, 1940'ta hurdalığa elektrikle çalışan büyük bir demir kesme makasını monte ederek, aynı yıllarda Konya'da ilk tohum ekme (Mibzer) ve ekin biçme makinası ile pulluğu yapan, ihale ile şimdiki hava alanından aldığı boş benzin bidonlarını açtıtarak silindirden geçirdikten sonra harp yıllarında ithal edilmeyen odun sobası sacı sıkıntısını gideren Ahmet Özdemir; 1941 yılında Aslanlı Kışla'daki hurdaya ayrılmış askeri malzemeleri de satın alarak, yıllarca esnafın demir ve çelik ihtiyacını karşıladı. Demirci Ahmet Ağa, bu arada köyünden yeğenleri, akrabaları ve gençleri getirterek onları hem sanat sahibi yaptı, hem de evlendirdi. Öyle ki Ahmet Özdemir'in köyden getirterek Ulurmak'taki 2 katlı, hariciyeli bahçeli evinde iskân ettikten, sanat öğreterek evlendirdiği Yağanlılardan o civarda 20 hane meydana gelmişti.

1940'lı yıllarda oğulları 1926 do-

Hacı Ahmet Ağa'nın hurdalığında ekin biçme makinası imâl eden usta ve çıraklar ortanca oğlu Mustafa Remzi Özdemir ile birlikte. (Yıl 1948)

Demirci esnafı Yatağanlı Ahmet Ağa'nın getirttiği Konya'nın elektrikle çalışan ilk büyük demir kesme makasından yararlanırlardı. Çünkü, 70 yıl önce başka bir ağır iş makinası yoktu.

ğumlu Mehmet ve 1929 doğumlu Mustafa Özdemir yetişip, işlerin başına geçince önce kardeşi Hüseyin Özdemir'in dükkân sahibi olmasını sağladı. Daha sonra küçük kardeşi Ali Özdemir ve kayınbiraderinin oğlu İbrahim Canat'ı ortak yaptı, yeğeni Seyit Mehmet Yatağanlı da kendi işyerini açtı. Diğer kardeşi Mehmet'in oğlu merhum Fethi Tunçalp'ın eski ortağı Mehmet Özdemir ile İstanbul Caddesi'nde İsmet Paşa Okulu'nun bitişiğindeki Meramlı İşhanı'nın yerinde bobinajcılık yapan Bekir Meramlı'nın kardeşi Niyazi Meramlı, halen Demirciler İçi'nde soba satan Abdi usta ve kardeşi Yavru Mustafa ile dökümcü Derviş usta da Ahmet Ağa'nın yanında yetişmişti. 1947 yılında hac için izin verilince hac farızasını yerine getirip, Hacı Ahmet Ağa olarak anılmaya başlayan girişimci işadamlarını sonraki yıllarda İbrahim Canat'ın kardeşi Mehmet Canat, akrabaları Halil Doğdu, Mevlüt Çimen, Özya-

tağanlı Mustafa Bülbül, ortağı İbrahim Gümüş, Yatağanlılar Ekmek Fabrikası'nı kuran Süleyman Çimen, Doğan Yatağanlı Ekmek Fabrikası'nın sahibi Seyit Mehmet Doğan ve günümüzde ziraat aletleri yapımını devam ettirenlerin babaları takip ederek, Konya'ya yerleştiler. Bugün irili ufaklı atelye sahibi olarak bu alanda adını duyuran Yatağanlılara öncülük eden Hacı Ahmet Özdemir, 1945'te harman yerinin üst kısmındaki kaynaktan boru döşetip, susuz Yatağan'a su getirerek, 3 ayrı yere çeşme yaptırmıştı.

Girişimciliğinin yanısıra yardımseverliği ile tanınan, köyünden ayrılan ilk Yatağanlı olan, birçok sanatkar yetiştiren ve 1949 yılında geride 3 erkek ve 2 kız evlât bırakarak vefat eden, bugün 4 çocuğundan sadece küçük kızı hayatta olan Konya sanayinin öncüsü Hacı Ahmet Özdemir, köyüne ve köylülerine yaptıkları ile bugün bile yaşlı Yatağanlılar tarafından rahmetle anılıyor.

2010 KUR'AN(I ANLAMA) YILI

Şeyma IŞCIK

Malumunuz peygamber efendimize ilk vahiy Hira'da 610 yılının Ramazan ayında inzal olmuştur. "Yaratan Rabbinin adı ile oku!"

2010 yılı Kur'an'ın yeryüzünü şereflendirmesinin 14.asrıdır. Bu yıl aziz kitabımız Kur'an'ı Kerim'in yüce Peygamberimiz'e nazil oluşunun 1400. yılı. İlk vahyin 610 yılında Hira'da Hz. Peygamber'e inzal oluşunun 1400. yılı.

Diyanet İşleri Başkanlığı 2010'u Kur'an yılı ilan etti. Takdire şayan bir karar.

Bu, tarihimizde var olan bir gelenektir. Mesela efendimizin en sevdiklerini kaybetmesini tarihimiz içerisinde "Hüzün Yılı" olarak tesmiye etmişizdir. Bu vesileyle "eş" ve "akraba" kavramları etrafında yeniden düşünme şansını yakalamışız. Hakeza "Fetih Yılı", "Hicret Yılı" da bu minvalde hatıramızda olan yıllardır...

Diyanet İşleri Başkanlığınca, bu yıl 4'üncüsü düzenlenen Dini Yayınlar Kongresi'nin sonuç bildirgesinde, "Başkanlık, 2010 yılını 'Kur'an-ı Kerim'in Hazreti Peygamber'e (asm) Cebrail tarafından getirilmesinin 1400. yılı olması dolayısıyla 'Kur'an Yılı' ilân ederek çeşitli faaliyetler düzenlemeyi planlıyor. Bu çerçevede, Kur'an'a ve Kur'an ilimlerine dair bazı klâsiklerin yayım ve tanıtımına ön-

celik verilmeli" denildi.

Kongre kararları çerçevesinde Diyanet İşleri Başkanlığı, vaaz, hutbe ve irşat faaliyetlerinde "ortak bir gönül dilinin oluşumuna katkı sağlamak için" İslâm medeniyeti içinde ortaya çıkan temel klâsiklerden yararlanacak. Sonuç bildirgesinde, klasiklerin, kültür ve medeniyetlerin kurucu metinleri olduğu vurgulanarak, ancak klâsiklerin gün yüzüne çıkarılmasında şimdiye kadar olması gereken özen ve titizliğin gösterilmediği belirtildi. Bildirgede, bu sebeple

klâsiklere duyulan ihtiyacın toplumsal bir beklentiye dönüştüğü ifade edildi. Diyanetin, klâsiklere ilişkin yüksek lisans ve doktora çalışmalarına destek vermesinin önemli vurgulanan bildiride, resmî ve özel televizyonların klâsik eserleri tanıtıcı belgesel programlarına yer vermesinde yarar görüldüğü belirtildi.

Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Ali Bardakoğlu, Diyarbakır Ulu Camii'nde verdiği cuma vaazında Kur'an okumanın önemine değinmiş ve cemaate de "Kur'an bizi bize tanıtır. Akşamları evde yarım saat de olsa televizyonu kapatın, Kur'an bilenler okusun." tavsiyesinde bulunmuş, ve "Kur'ân geçmişimizi, yarınlarımızı ve bizi, bize tanıtır. Kur'ân'la buluşmak kendimizle buluşmak demektir. Onu okudukça kendimizi, Rabbimizi tanır ve tüm kainatın bizim için yaratıldığını fark ederek Rabbimize şükrederiz " diyerek, Kur'ân okumanın önemini vurgulamıştır.

Ülkemizin en az okuyan ve en

çok televizyon izleyen ülkeler arasında olması gerçeğini düşündüğümüzde Kur'an ile buluşmanın, Kur'an'ı ve sünneti evimize misafir etmenin önemi daha bir ortaya çıkmaktadır. Zira Kur'an ve sünneti anlamak, dini doğru anlamının ilk şartıdır. Dinin iyi anlaşılmadığı yerde bid'at ve hurafenin, törelerin, çıkar ilişkilerinin, siyasetin, dinle şöhet ve servet kazanmanın dini bir zemin bulması ve burada kökleşmesi kaçınılmaz olur.

Toplumumuzda gün geçtikçe daha fazla yaygınlık kazandığı müşahede edilen ahlak erozyonu, suçluların, suç oranlarının ve çeşitlerinin artması, toplumsal dokunun giderek daha fazla zedelenmesi... gibi olumsuzlukların önüne ancak Kur'an'ın diriltici mesajıyla geçilebilir.

Kur'an'ın 1400.yılı olarak idrak edeceğimiz 2010 yılının Müslümanlar tarafından bir fırsat olarak değerlendirilmesi için, her birimizin kendi çapında, gücü nispetinde mutlaka bir şeyler yapması gerekiyor. Bu aynı zamanda "Dinin Aktüel Değeri" olarak da ifade edebileceğimiz ciddi bir çaba olarak algılanmalıdır. Belki de en temel kavramlarımızdan olan "TEBLİĞ"i modern çağda, modern argümanlarla güncellemek de bu minvalde tartışılmalıdır.

İnsanlığı 14 asırdır nurlandıran, medeniyetlerin doğmasına vesile olan, barışın kitabı olan Kur'an, belki de ülkemizin içinde bulunduğu karanlığı aydınlatmak için cesur yürekleri beklemektedir. Haydi hep beraber Kur'an'ın aydınlığına, nuruna doğru...

Süheyla ÖNAL

suheyla_onal@hotmail.com

GENÇ KALEMLER

HEVES

Heves geçti gönül, heves geçti,
Murat kimde gönül, gelen geçti,
Göz toprakta gönül, ömür gitti,
Yalan dünya gönül, yoldu bitti.

M. Ferit (Uğur)'ten Bir Konferans: 5

Kable'l-İslâm Türk Hars ve Medeniyetine Dair

A. Nüşhet TURGUT

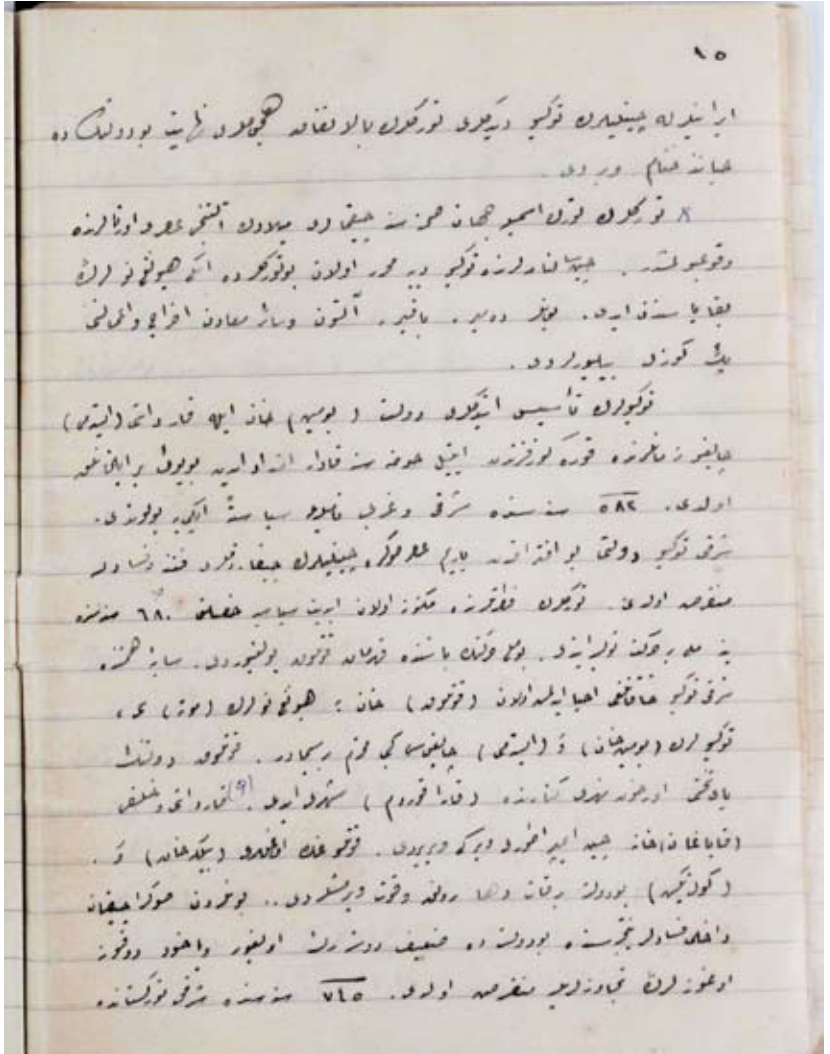
(sayfa 15)

İranlılarla Çinlilerin Tukeyu dedikleri Türklerin bilittifak hücumları nihayet bu devletin de hayatına hitam verdi.

Türklerin Türk ismiyle cihan sahnesine çıkmaları miladın altıncı asrı ortalarında vuku bulmuştur. Çin salnamelelerinde Tukeyu diye muharrer olan bu Türkler de eski Hiyung-nuların bakayasından idi. Bunlar demir, bakır altın vesair maden ihraç ve imalini pek güzel biliyorlardı.

Türklerin tesis ettikleri devlet (Bumin) Han ile kardeşi (İstemi) Çapgu (bey, efendi) zamanlarında Kore Körfezi'nden İtil Havzası'na kadar imtidad eden (uzanan) büyük bir ilhanlık oldu. 582 senesinde şarki ve garbi namıyla siyaseten ikiye bölündü. Şarki Türk devleti bu iftiraktan yarım yarım asır sonra Çinlilerin çıkardıkları fitne ve fesatla munkarız oldu (battı, son buldu). Türklerin fitratlarında meknuz (gizli, mahfuz) olan ebediyet-i siyasiye hasleti 680 senesinde yine bir millî hareket tevlit etti. Bu millî hareketin başında kahraman Kutluk bulunuyordu. Saye-i himmetinde şarki Tukeyu Hakanlığı ihya edilmiş olan (Kutluk) Han; Hiyung-nuların (Mote) sı, Tukeyuların (Bumin Han) ve (İstemi) çapgusu gibi muhterem bir simadır. Kutluk devletin payitahtı Orhun Nehri kenarında (Karakurum) şehri idi. Kardeşi ve halefi (Kayagan) Han'a

Çin İmparatoru vergi verirdi. Kutluk'un oğulları (Bilge Han) ve (Kültigin) bu devlete bir kat daha revnak ve kuvvet vermişlerdi. Bunlardan sonra çıkan dâhili fesatlar neticesinde bu devlet de zayıf düşerek Uygur veyahut Dokuz Oğuzların tecavüzleriyle munkarız oldu. 845 senesinde Şarki Türkistan'da

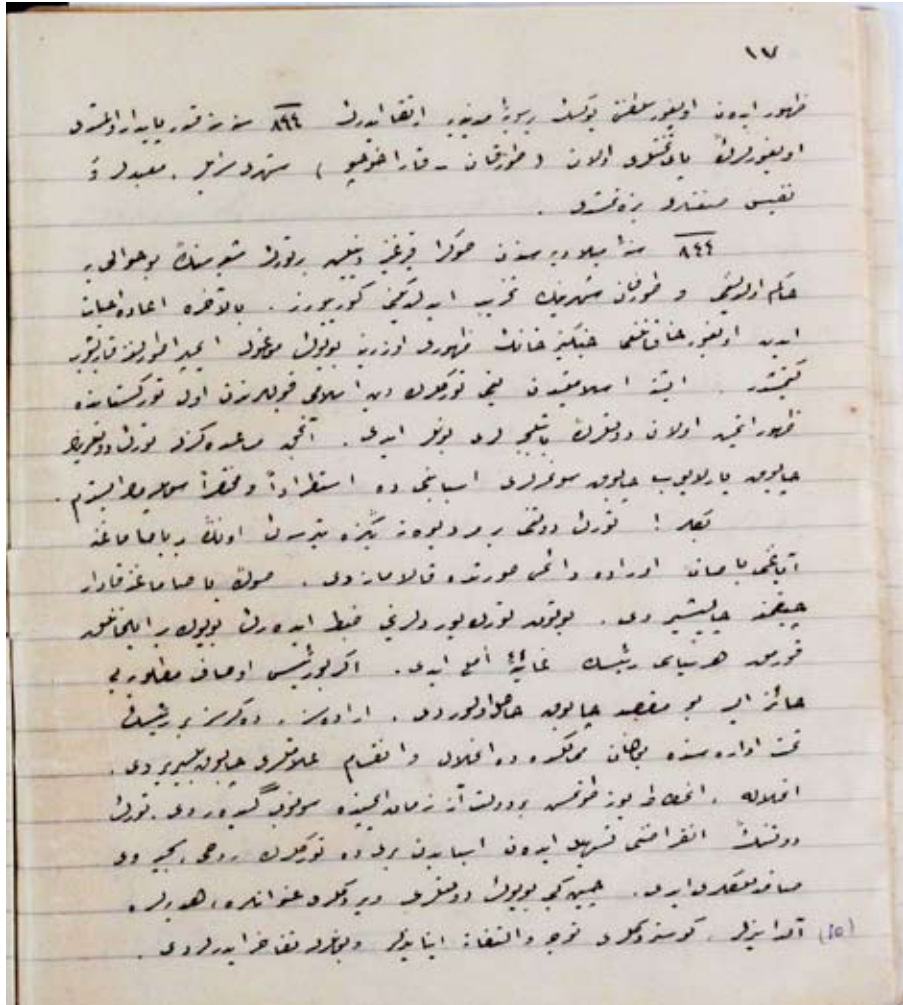

(sayfa 17)

zuhur eden Uygur saltanatu yüksek bir seviye-i medeniyyeye irtika ederek (ulaşarak, yükselerek) 844 senesine kadar payidar olmuştu. Uygurların payitahtları olan (Turfan-Karahoço) şehri saraylar, mabetler ve nefis sanatlarla bezenmişti.

844 sene-i miladiyesinden sonra Kırgız denilen bir Türk şubesinin bu havaliye hâkim olduğunu ve Turfan şehrinin tahrip edildiğini görüyoruz. Bilahare iade-i hayat eden Uygur Hakanlığı Cengiz Han'ın zuhuru üzerine bu Türk-Moğol İmparatorluğuna karışıp gitmiştir. İşte İslamiyet'ten yani Türklerin din-i İslam'ı kabullerinden evvel Türkistan'da zuhur etmiş olan devletlerin başlıcaları bunlar idi. Ancak müsaadenizle Türk devletlerinin çabuk parlayıp çabuk sönmeleri esbabını da istitraten (söz içinde başka bir bahis nakletmek) ve muhtasaran söylemek istedim.

Beyler! Türk devletini bir merdivene benzetirsek onun bir basamağına ayağını basan orada daimi surette kalamazdı. Son basamağına kadar çıkmağa çalışırdı. Bütün Türk yurtlarını zapt ederek büyük bir ilhanlık kurmak her siyasi reisin gaye-i emeli idi. Eğer bu reis evsaf-ı matlubeyi haiz ise bu maksat çabuk hâsıl olurdu. İradesiz, değersiz bir reisin taht-ı idaresinde bu han-ı memalikte de inhilal (çözülme, dağılma) inkısam (ayrılma, bölünme) alametleri çabuk belirirdi. İn-hilale, inhitata (düşme, zayıflama) yüz tutmuş bir devlet az zaman içinde sönüp giderdi. Türk devletinin inkırazını (sona erme, sönmeye) teshil eden (kolaylaştıran) esbaptan biri de Türklerin ruhu, seciyevi safdillikleri idi. Çin gibi büyük devletleri verdikleri unvanlara, hediyelere aldandırlar, gösterdikleri teveccüh ve iltifata inanırlar ve bunlarla tefahür ederlerdi (övünürlerdi).

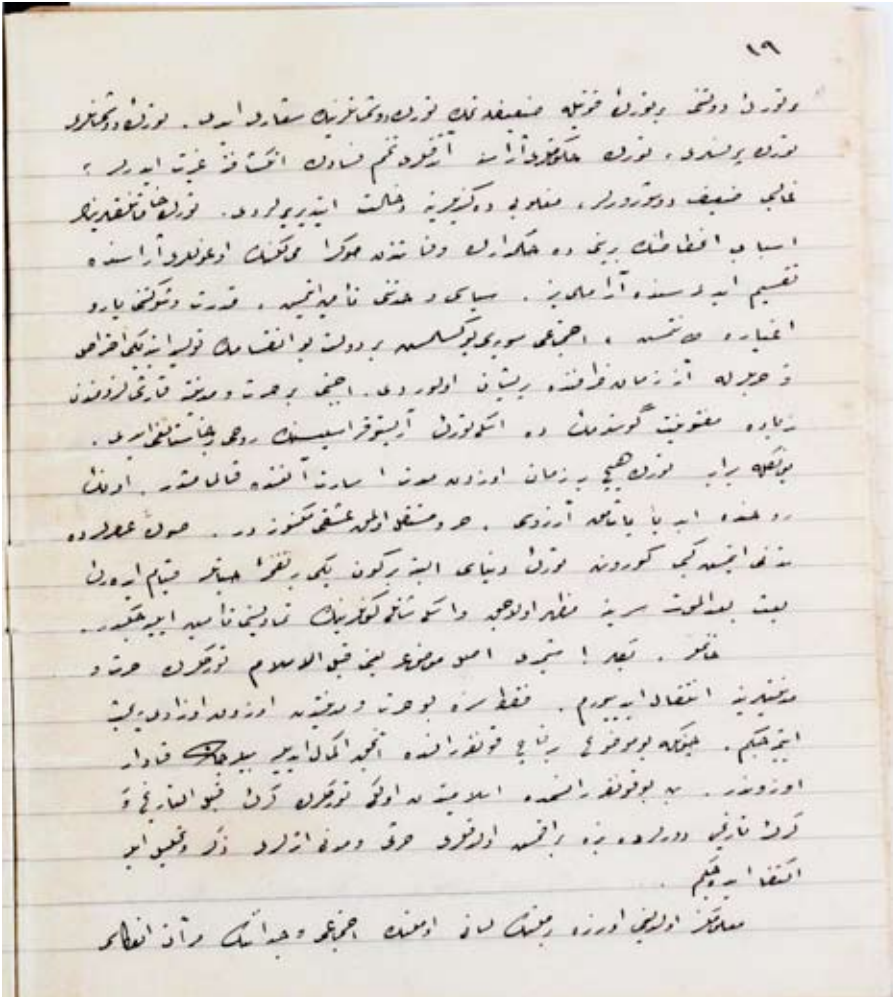

(sayfa 19) Bir Türk devletini bir Türk kuvvetiyle zayıflatmak Türk düşmanlarının şiarı idi. Türk düşmanları Türk prensleri, Türk hükümetleri arasına atıkları tohum-ı fesadın inkişafına gayret ederler; galibi zayıf düşürürler, mağlubu da kendilerine dehalet ettirirlerdi. Türk hakanlıklarının esbab-ı inhitatının birini de hükümdarın vefatından sonra memalîğinin oğulları arasında taksim edilmesinde aramalıyız. Siyasi vahdetini temin etmemiş, kudret ve şevketini yâr ve ağyara tanıtmamış, içtimai seviyesi yükselmemiş bir devlet bu inkısamın tevliht ettiği ihtiras ve harplerle az zaman zarfında perişan olurdu. Ecnebi bir hars ve medeniyete karşı lüzumundan ziyade meftuniyet göstermek de eski Türk aristokrasisinin ruhi bir hastalığı idi. Bununla beraber Türk hiçbir zaman uzun müddet esaret altında kalmamıştır. Onun ruhunda ebediyen yatmak arzusu, hür ve müstakil

olmak aşkı meknuzdur. Son asırlarda tedenni etmiş (aşağı düşme, gerileme) gibi görünen Türk dünyası elbette bir gün yeni bir nefha-i hayatla kıyam ederek başü bade'l-mevt sırrına mazhar olacak ve eski şanlı günlerinin temadisini temin eyleyecektir.

Hanımlar, beyler! Şimdi asıl mevzua yani kable'l-İslam Türklerin hars ve medeniyetlerine intikal ediyorum. Fakat size bu hars ve medeniyetten uzun uzadıya bahsetmeyeceğim. Çünkü bu mevzu birkaç konferansta ancak ikmal edilebilecek kadar uzundur. Ben bu konferansında İslamiyetten evvelki Türklerin gerek kable't-tarih ve gerek tarihî devirlerde bize bırakmış oldukları harsı ve medeni eserleri zikir ve tahlis (kısaltma, özetleme) ile iktifa edeceğim.

Malumunuz olduğu üzere bir milletin lisanı o milletin içtimai vicdanının mirat-ı inikâsı (aksettiği ayna)

(sayfa 21)

olduğu gibi derece-i temeddün ve terakkisinin (yükseklik ve medenilik derecesi) de kıstasıdır. Bir milletin lisanını tetkik edersek o milletin içtimai ve fikri hayatının bütün safahatını (safhalarını) görürüz. İmdi her şeyden Türk diline, Türk dilinin bugünkü lehçelerinde müş-tereken mevcut ve müstamel olan (kullanılan) mefhum ve ıstılahlara atf-ı nazar edelim (bakışlarımızı çevirelim). Buğday, arpa, burçak, darı, çavdar, yonuşka (yonca), soğan, sarımsak gibi ziraata müteallik birçok mefhumlar halis Türkçedir. Gezlik (Çağatayca: küçük bıçak) terek (Çağatayca: servi, kavak), kavak, ardıç, çam gibi ağaç isimleriyle (yışka = orman) kelimeleri de Türkçedir. Türkler, bunların lüzum ve faydalarını pek eski zamanlarda keşfetmişler ve zer' (yetiştirme) ve teksirlerine (çoğaltılmasına) çalışmışlardır. Taramak (çift sürmek),

tarıkçı ve tarancı (çiftçi), tarlak (tarla), sapan [saymak = yarmak, yırtmak], arık (mecra) [armak = kazmak] kelimeleri de öz Türkçedir. Bugün medeni olan bazı milletlerin lisanlarında esasen tarla, sapan gibi lügatler yoktur. Demek oluyor ki o milletlerin lisanları teşekkül ettiği zaman bu lügatlere ihtiyaç görülmemiş; ihtiyaç hâsıl olan bir devreye vasil olduklarında ise başka milletlerden iktibas olunmuştur.

Ehli hayvanat isimleri de hep Türkçedir: at, katır, sığır, boğa, öküz, koy (koyun), koç, deve, it... ilh (ilâ ahir: Sona kadar, diğerleri de böyledir) gibi av hayvanatına, av kuşlarına ait birçok müşterek kelimeler de vardır.

İşte Türkler ev ve av hayvanlarından istifade etmeği de bilirlerdi; yani ziraatla da avcılıkla da meşgul olurlardı demektir.

• Devam edecek

